HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

O‘QUVCHILARDA EMOTSIONAL INTELLEKTNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI VA PSIXOLOGIK OMILLARI

Qosimova Diyora Xasanboy qizi
University of Business and Science
Pedagogika va psixologiya kafedrasi magistranti
diyoraqosimova@gmail.com
doi:**https://doi.org/10.5281/zenodo.23150447**

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘quvchilarda emotsional intellektning rivojlanish xususiyatlari hamda uning shakllanishiga ta’sir etuvchi psixologik omillar tahlil qilinadi. Emotsional intellekt shaxsning o‘z emotsional holatlarini anglash, ularni boshqarish, boshqa insonlarning emotsional kechinmalarini tushunish va ijtimoiy munosabatlarda ulardan samarali foydalanish imkonini beruvchi psixologik imkoniyatlar majmuasi sifatida yoritiladi. Maqolada emotsional intellektning o‘zini anglash, o‘zini boshqarish, empatiya va ijtimoiy munosabatlarni boshqarish bilan bog‘liq jihatlari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, o‘quvchilarning yosh va individual-psixologik xususiyatlari, oilaviy munosabatlar, pedagogik muloqot, tengdoshlar bilan o‘zaro munosabat, o‘zini baholash va emotsional o‘zini boshqarish ko‘nikmalarining emotsional intellekt rivojidagi o‘rni tahlil qilinadi. Emotsional intellektning rivojlanishi o‘quvchining faqat emotsional holatini boshqarishiga emas, balki uning ijtimoiy moslashuvi, muloqot kompetensiyasi, psixologik farovonligi va ta’lim faoliyatidagi samaradorligiga ham bog‘liq jarayon sifatida talqin qilinadi.

Kalit so‘zlar: emotsional intellekt, emotsional kompetensiya, emotsiyani anglash, emotsional o‘zini boshqarish, empatiya, ijtimoiy munosabatlar, o‘quvchi, shaxs rivojlanishi, psixologik omillar, pedagogik muhit.

Abstract. This article analyzes the characteristics of emotional intelligence development in students and the psychological factors influencing its formation. Emotional intelligence is described as a set of psychological abilities that enables an individual to recognize and regulate their own emotional states, understand the emotional experiences of others, and effectively utilize this understanding in social interactions. The article examines the aspects of emotional intelligence related to self-awareness, self-regulation, empathy, and the management of social relationships. It also analyzes the role of students’ age and individual psychological characteristics, family relationships, pedagogical communication, interactions with peers, self-esteem, and emotional self-regulation skills in the development of emotional intelligence. The development of emotional intelligence is interpreted not only as a process related to students’ ability to regulate their emotional states, but also as a process associated with their social adaptation, communication competence, psychological well-being, and effectiveness in educational activities.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Keywords: emotional intelligence, emotional competence, emotional awareness, emotional self-regulation, empathy, social relationships, student, personality development, psychological factors, pedagogical environment.

Аннотация. В данной статье анализируются особенности развития эмоционального интеллекта у учащихся, а также психологические факторы, влияющие на его формирование. Эмоциональный интеллект рассматривается как совокупность психологических возможностей личности, позволяющих осознавать и регулировать собственные эмоциональные состояния, понимать эмоциональные переживания других людей и эффективно использовать это понимание в социальных взаимодействиях. В статье рассматриваются аспекты эмоционального интеллекта, связанные с самосознанием, саморегуляцией, эмпатией и управлением социальными отношениями. Также анализируется роль возрастных и индивидуально-психологических особенностей учащихся, семейных отношений, педагогического общения, взаимодействия со сверстниками, самооценки и навыков эмоциональной саморегуляции в развитии эмоционального интеллекта. Развитие эмоционального интеллекта трактуется не только как процесс, связанный со способностью учащегося управлять своим эмоциональным состоянием, но и как процесс, обусловливающий его социальную адаптацию, коммуникативную компетентность, психологическое благополучие и эффективность учебной деятельности.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, эмоциональная компетентность, осознание эмоций, эмоциональная саморегуляция, эмпатия, социальные отношения, учащийся, развитие личности, психологические факторы, педагогическая среда.

KIRISH

Bugungi ta’lim jarayonida o‘quvchining intellektual salohiyatini rivojlantirish bilan bir qatorda uning emotsional va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlash ham muhim psixologik-pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. O‘quvchining ta’lim faoliyatidagi muvaffaqiyati faqat bilim, ko‘nikma va intellektual imkoniyatlari bilan belgilanmay, balki uning o‘z emotsional holatini anglay olishi, salbiy kechinmalarini boshqarishi, boshqa insonlarning hissiy holatini tushunishi va turli ijtimoiy vaziyatlarga moslasha olishi bilan ham bog‘liq. Shu jihatdan emotsional intellekt o‘quvchining shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlovchi muhim psixologik resurslardan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Emotsional intellekt tushunchasining psixologik tadqiqotlarda keng qo‘llanilishi inson intellektini faqat kognitiv imkoniyatlar doirasida izohlash yetarli emasligini ko‘rsatgan ilmiy qarashlarning rivojlanishi bilan bog‘liq. Mayer va Salovey emotsional intellektni emotsiyalarni idrok etish, ulardan fikrlash jarayonida foydalanish, emotsional axborotni tushunish hamda emotsiyalarni boshqarish bilan bog‘liq qobiliyatlar tizimi sifatida talqin qilgan. Mazkur yondashuv emotsional intellektni insonning

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

emotsional jarayonlari va kognitiv faoliyati o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ifodalovchi psixologik konstrukt sifatida o‘rganishga imkon beradi.

O‘quvchilik davri emotsional intellektning rivojlanishi uchun muhim rivojlanish bosqichi hisoblanadi. Bu davrda bolaning o‘z emotsiyalarini anglash va nazorat qilish imkoniyatlari kengayib, tengdoshlar bilan munosabatlar, o‘qituvchi bilan muloqot, oilaviy munosabatlar va ta’lim muhiti uning emotsional tajribasini boyitadi. Shu sababli o‘quvchilarda emotsional intellektning rivojlanishini faqat individual psixologik xususiyatlar bilan izohlash yetarli emas; mazkur jarayonni o‘quvchi shaxsining rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatuvchi ijtimoiy va pedagogik muhit bilan o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganish muhimdir.

ASOSIY QISM.

Emotsional intellekt zamonaviy psixologiyada shaxsning emotsional axborotni idrok etishi, tushunishi, undan foydalanishi va boshqarishi bilan bog‘liq qobiliyatlarini ifodalovchi tushuncha sifatida qaraladi. Mazkur konstrukt insonning kognitiv jarayonlari va emotsional kechinmalari o‘rtasidagi o‘zaro aloqani tushuntirishga imkon beradi. Shu nuqtayi nazardan, emotsional intellekt faqat emotsiyalarni boshqarish qobiliyatini emas, balki emotsional axborotni anglash, undan foydalanish va ijtimoiy vaziyatlarda tegishli xatti-harakatni tanlash bilan bog‘liq murakkab psixologik jarayonlarni ham qamrab oladi.

Mayer va Saloveyning qobiliyatlar modelida emotsional intellekt to‘rtta asosiy yo‘nalish orqali izohlanadi: emotsiyalarni idrok etish, emotsiyalardan fikrlashni qo‘llab-quvvatlash uchun foydalanish, emotsiyalarni tushunish va emotsiyalarni boshqarish. Ushbu komponentlarning o‘zaro bog‘liqligi shaxsning emotsional axborotni dastlab aniqlashi, uning mazmunini tushunishi, undan kognitiv faoliyatda foydalanishi va yakunda o‘z emotsional holatini vaziyat talablariga muvofiq boshqarish imkonini beradi. Shunday qilib, mazkur model emotsional intellektni o‘lchanishi mumkin bo‘lgan psixologik qobiliyatlar tizimi sifatida tushuntirish uchun muhim nazariy asos yaratadi.

Shaxsning emotsional intellekti rivojlangan sari u o‘zining emotsional holatlarini aniqroq farqlashi, emotsiyalarning yuzaga kelish sabablarini tushunishi va vaziyatga mos ravishda ularga javob berishi mumkin. Bunda emotsiyalarni boshqarish ularni bostirish yoki inkor etishni emas, balki mavjud emotsional holatni anglagan holda xatti-harakatni maqsadga muvofiq tarzda tartibga solishni anglatadi. Shu sababli emotsional o‘zini boshqarish shaxsning psixologik moslashuvi va ijtimoiy munosabatlarini samarali tashkil etishida muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘quvchilar faoliyatida emotsional intellektning mazkur jihatlari turli ta’limiy va ijtimoiy vaziyatlarda namoyon bo‘ladi. Masalan, nazorat ishidan kutilganidan past natija olgan o‘quvchining hafsalasizlik yoki xavotir holatini anglay olishi, ushbu emotsiyaning sababini tushunishi va keyingi faoliyatini konstruktiv tarzda tashkil qilishi emotsional intellektning amaliy namoyon bo‘lish shakllaridan biri sifatida qaralishi mumkin. Bunday holatda o‘quvchi emotsiyani shunchaki boshdan kechirish bilan cheklanmay, uning mazmunini anglaydi va xatti-harakatini mazkur holatni hisobga olgan holda tartibga soladi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

O‘quvchilarda emotsional intellektning rivojlanishi bosqichma-bosqich kechadigan murakkab psixologik jarayon bo‘lib, uning xususiyatlari o‘quvchining yosh davri, individual-psixologik xususiyatlari, oilaviy munosabatlari, ta’lim muhiti va to‘plagan ijtimoiy tajribasi bilan bog‘liq holda namoyon bo‘ladi. Mazkur jarayonda emotsiyalarni anglash, ularni ifodalash, emotsional kechinmalarning sabablarini tushunish, boshqa insonlarning hissiy holatini farqlash va o‘z xatti-harakatlarini vaziyatga mos ravishda boshqarish qobiliyatlari izchil rivojlanadi.

Bolaning dastlabki rivojlanish bosqichlarida asosiy emotsional holatlarni farqlash va ularni ifodalash ko‘nikmalari shakllanadi. Keyinchalik u emotsiyalarning sabablarini tushunish, boshqa insonning emotsional holatini anglash va o‘z xatti-harakatlarini emotsional vaziyatga moslashtirish imkoniyatlarini egallay boshlaydi. O‘smirlik davriga kelib esa emotsional tajribaning murakkablashuvi, o‘zini anglash jarayonining chuqurlashuvi va tengdoshlar bilan munosabatlarning ahamiyati ortishi emotsional intellektning rivojlanishiga yangi mazmun beradi. Demak, emotsional intellektning rivojlanishi yosh ortishi bilan avtomatik ravishda yuzaga keladigan jarayon emas, balki bolaning individual va ijtimoiy tajribasi bilan uzviy bog‘liq holda kechadi.

O‘quvchilarda emotsional intellektning rivojlanishida emotsional o‘zini anglash alohida ahamiyatga ega. O‘quvchi o‘zining his-tuyg‘ularini qanchalik aniq anglay olsa, ushbu emotsiyalarning xulq-atvor va qarorlariga ta’sirini shunchalik yaxshi tushunishi mumkin. O‘z emotsiyalarini anglash esa ularni boshqarish uchun zarur psixologik asosni yaratadi. Shu jihatdan emotsional o‘zini anglash emotsional intellektning boshqa komponentlari, xususan, emotsional o‘zini boshqarish va ijtimoiy munosabatlarni samarali tashkil etish bilan bevosita bog‘liq rivojlanish komponenti sifatida qaraladi.

Emotsional intellekt rivojlanishining yana bir muhim jihati empatiya bilan bog‘liq. Empatiya boshqa insonning emotsional holatini tushunish, uning kechinmalarini hisobga olish va tegishli munosabat bildirish imkonini beradi. O‘quvchilar o‘rtasidagi do‘stlik, hamkorlik, o‘zaro yordam va nizolarni konstruktiv hal qilish jarayonlarida empatik qobiliyatlar muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli empatiyaning rivojlanishi o‘quvchining faqat boshqa insonlarni tushunishiga emas, balki uning ijtimoiy munosabatlarda moslashuvchan va konstruktiv xulq-atvor namoyon etishiga ham xizmat qiladi.

Emotsional intellektning rivojlanishida o‘quvchining ijtimoiy-emotsional tajribasi ham muhim o‘rin tutadi. Ota-ona, o‘qituvchi va tengdoshlari bilan kundalik muloqot jarayonida o‘quvchi turli emotsional vaziyatlarni boshdan kechiradi, ularni talqin qilishni va ularga mos xulq-atvor strategiyalarini tanlashni o‘rganadi. Shu sababli o‘quvchining emotsional intellekti uning individual imkoniyatlari bilangina emas, balki u yashaydigan va ta’lim oladigan ijtimoiy muhitning xususiyatlari bilan ham belgilanadi.

O‘quvchilarda emotsional intellektning rivojlanishini bitta alohida omil bilan izohlash mumkin emas, chunki mazkur jarayon individual va ijtimoiy-psixologik omillarning o‘zaro ta’siri asosida kechadi. O‘quvchining o‘zini anglashi, emotsional o‘zini boshqarishi, o‘zini baholashi, oilaviy

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

munosabatlari, pedagogik muloqoti va tengdoshlar bilan o‘zaro munosabati emotsional intellekt rivojlanishining turli jihatlarini belgilovchi o‘zaro bog‘liq omillar sifatida qaralishi mumkin.

O‘zini anglash o‘quvchining o‘z his-tuyg‘ulari, ehtiyojlari, imkoniyatlari va shaxsiy xususiyatlarini tushunishi bilan bog‘liq bo‘lib, emotsional intellekt rivojlanishining muhim individual-psixologik omillaridan biridir. O‘z emotsiyalarini anglay oladigan o‘quvchi muayyan vaziyatda qanday hissiy holatni boshdan kechirayotganini aniqlash, uning sabablarini tushunish va ushbu holatning xatti-harakatiga ta’sirini baholash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shu sababli o‘zini anglash emotsional o‘zini boshqarish va ijtimoiy vaziyatlarga moslashish uchun zarur psixologik asos vazifasini bajaradi.

Emotsional o‘zini boshqarish o‘quvchining kuchli emotsional holatlarda o‘z xatti-harakatlarini nazorat qila olishi va vaziyatga mos javobni tanlashi bilan tavsiflanadi. Mazkur qobiliyat nizoli vaziyatlar, akademik bosim, muvaffaqiyatsizlik va ijtimoiy baholash kabi holatlarda ayniqsa muhimdir. Emotsional o‘zini boshqarish rivojlangan o‘quvchi o‘z kechinmalarini inkor etmasdan, ularni anglagan holda xatti-harakatini vaziyat talablariga muvofiq tartibga solishi mumkin.

Oila muhiti ham o‘quvchining emotsional rivojlanishi uchun muhim ijtimoiy-psixologik sharoit hisoblanadi. Oiladagi emotsional munosabatlar, ota-onaning bolaning his-tuyg‘ularini tinglashi, uning kechinmalarini tan olishi va konstruktiv muloqot olib borishi o‘quvchining emotsiyalarni anglash va ifodalash tajribasini boyitishi mumkin. Aksincha, emotsional muloqotning cheklanganligi yoki bolaning kechinmalariga befarq munosabat uning emotsional tajribasini anglash imkoniyatlariga ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli oila muhiti emotsional intellekt rivojlanishining muhim kontekstual omillaridan biri sifatida qaraladi.

Pedagogik munosabatlar o‘quvchining emotsional intellekti rivojlanadigan muhim ijtimoiy muhitni tashkil etadi. O‘qituvchining o‘quvchini tinglashi, uning emotsional holatini hisobga olishi, xatolarni faqat jazolash vositasi sifatida emas, balki rivojlanish imkoniyati sifatida ko‘rishi o‘quvchida o‘z kechinmalarini erkin ifodalash va ularni anglash uchun qulay psixologik sharoit yaratishi mumkin. Shu bilan birga, o‘qituvchining o‘z emotsiyalarini boshqarishi va muloqot jarayonida emotsional jihatdan muvozanatli xulq-atvor namoyon qilishi ham o‘quvchi uchun muhim ijtimoiy model bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Tengdoshlar bilan munosabatlar o‘quvchining emotsional va ijtimoiy tajribasini kengaytiradi. Tengdoshlar bilan muloqot davomida o‘quvchi turli nuqtayi nazarlarni tushunish, o‘z fikrini ifodalash, nizolarni hal qilish, hamkorlik qilish va boshqalarning kechinmalarini hisobga olish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shu sababli tengdoshlar guruhi emotsional intellektning empatiya va ijtimoiy munosabatlarni boshqarish bilan bog‘liq komponentlari rivojlanadigan muhim ijtimoiy muhitlardan biri hisoblanadi.

O‘zini baholash ham emotsional intellekt rivojlanishi bilan uzviy bog‘liq psixologik omillardan biridir. O‘quvchining o‘z imkoniyatlarini real baholashi uning turli ijtimoiy va ta’limiy vaziyatlardagi emotsional reaksiyalariga ta’sir qilishi mumkin. O‘z imkoniyatlarini adekvat baholash o‘quvchiga

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

muvaffaqiyatsizlik yoki tanqidni shaxsiy qadriyatiga tahdid sifatida emas, balki faoliyatini takomillashtirish uchun teskari aloqa sifatida qabul qilish imkonini beradi.

MUHOKAMA

Emotsional intellektni o‘quvchining umumiy psixologik rivojlanishidan ajratib o‘rganish maqsadga muvofiq emas, chunki emotsional tajriba, kognitiv jarayonlar, o‘zini anglash va ijtimoiy munosabatlar o‘zaro bog‘liq holda rivojlanadi. O‘quvchining emotsional holatni anglash qobiliyati uning vaziyatni idrok etishi va baholashiga ta’sir qilsa, o‘z navbatida kognitiv baholash jarayoni emotsional reaksiyalarning shakllanishiga ta’sir ko‘rsatadi. Shu jihatdan emotsional intellekt shaxs rivojlanishining alohida ajratilgan elementi emas, balki uning kognitiv, emotsional va ijtimoiy sohalari o‘zaro ta’sirining muhim ko‘rsatkichi sifatida namoyon bo‘ladi.

O‘quvchilarda emotsional intellektning rivojlanishini shartli ravishda individual xususiyatlar → emotsional tajriba → ijtimoiy o‘zaro ta’sir → o‘zini anglash → emotsional o‘zini boshqarish → ijtimoiy kompetent xulq-atvor ketma-ketligida ko‘rib chiqish mumkin. Bunda mazkur ketma-ketlik qat’iy va barcha o‘quvchilar uchun bir xil kechadigan bosqichlar tizimi emas, balki emotsional intellektning rivojlanish mexanizmlarini tushuntirishga xizmat qiluvchi nazariy mantiqiy model sifatida talqin qilinadi. Uning mazmuni shundan iboratki, o‘quvchining individual xususiyatlari va ijtimoiy tajribasi emotsiyalarni anglash, boshqarish hamda ijtimoiy vaziyatlarda ulardan samarali foydalanish qobiliyatlarining rivojlanishi uchun asos yaratadi.

1-jadval. O‘quvchilarning emotsional intellekti rivojlanishining asosiy psixologik omillari

№	Psixologik omil	Emotsional intellektdagi namoyon bo‘lishi	Rivojlanishdagi ahamiyati
1	**O‘z-o‘zini anglash**	O‘z his-tuyg‘ularini aniqlash, nomlash va ularning sabablarini tushunish	Emotsional holatni anglash va xatti-harakatni ongli boshqarishga zamin yaratadi
2	**Emotsional o‘zini boshqarish**	Salbiy emotsiyalarni nazorat qilish, impulsiv reaksiyalarni kamaytirish	Stressli vaziyatlarda moslashuvchan va konstruktiv xulq-atvorni qo‘llab-quvvatlaydi
3	**Empatiya**	Boshqalarning hissiy holatini tushunish va unga mos munosabat bildirish	Ijtimoiy munosabatlar va o‘zaro tushunishni rivojlantiradi
4	**Oila muhiti**	Ota-ona bilan ochiq muloqot, hissiy qo‘llab-quvvatlash, bolaning kechinmalarini qabul qilish	Emotsiyalarni ifodalash va boshqarish uchun xavfsiz psixologik muhit yaratadi
5	**O‘qituvchi–o‘quvchi munosabatlari**	Hurmat, ishonch, hissiy qo‘llab-quvvatlash va konstruktiv fikr-mulohaza	Maktab muhitida emotsional kompetensiyalarning rivojlanishiga yordam beradi

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

6	**Tengdoshlar bilan munosabatlar**	Hamkorlik, nizolarni hal qilish, boshqalarning nuqtayi nazarini hisobga olish	Ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalarning amaliy rivojlanishini ta’minlaydi
7	**O‘z-o‘zini baholash**	O‘z imkoniyatlari va kamchiliklarini real baholash	Emotsional barqarorlik va o‘ziga nisbatan konstruktiv munosabatni qo‘llab-quvvatlaydi

Shu bilan birga, emotsional intellektning rivojlanishi barcha o‘quvchilarda bir xil sur’at va shaklda kechadi, degan xulosaga kelish ilmiy jihatdan asoslanmagan bo‘ladi. Yosh davri, individual-psixologik xususiyatlar, oilaviy muhit, maktabdagi ijtimoiy munosabatlar va to‘plangan ijtimoiy tajriba emotsional intellektning rivojlanish darajasi hamda uning namoyon bo‘lish shakllariga ta’sir qilishi mumkin. Shuning uchun o‘quvchilarning emotsional intellektini rivojlantirish masalasida individual farqlarni hisobga olish va yagona universal yondashuvdan ko‘ra moslashuvchan psixologik-pedagogik yondashuvlardan foydalanish muhimdir.

Emotsional intellektni faqat ijobiy emotsiyalarni kuchaytirish yoki salbiy emotsiyalarni kamaytirish bilan tenglashtirish ham to‘g‘ri emas. Emotsional intellektning mazmuni turli emotsional holatlarni farqlash, ularning sabablarini tushunish, emotsional axborotdan tegishli tarzda foydalanish va vaziyatga mos ravishda emotsional reaksiyalarni boshqarish qobiliyatlarini qamrab oladi. Shu sababli o‘quvchilarda emotsional intellektni rivojlantirish jarayonida nafaqat ijobiy kayfiyatni ta’minlash, balki murakkab va noqulay emotsional holatlarni konstruktiv tarzda anglash va boshqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham e’tibor qaratish zarur.

XULOSA

O‘quvchilarda emotsional intellektning rivojlanishi shaxsning emotsional, kognitiv va ijtimoiy rivojlanish jarayonlari bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan murakkab psixologik jarayon hisoblanadi. Uning mazmunida emotsiyalarni anglash, emotsional holatlarni tushunish va boshqarish, boshqa insonlarning kechinmalarini idrok etish hamda ijtimoiy munosabatlarda emotsional axborotdan samarali foydalanish qobiliyatlari muhim o‘rin egallaydi. Mazkur qobiliyatlarning rivojlanishi o‘quvchining ta’limiy va ijtimoiy vaziyatlarda o‘z xatti-harakatlarini yanada maqsadga muvofiq tashkil etishiga imkon yaratadi.

Tahlil qilingan psixologik omillar o‘quvchilarning emotsional intellekti rivojlanishida individual va ijtimoiy muhit omillarining o‘zaro bog‘liqligini ko‘rsatadi. O‘zini anglash, emotsional o‘zini boshqarish va adekvat o‘zini baholash kabi individual omillar oilaviy munosabatlar, pedagogik muloqot va tengdoshlar bilan o‘zaro munosabatlar kabi ijtimoiy omillar bilan birgalikda namoyon bo‘ladi. Shu bois o‘quvchilarda emotsional intellektning rivojlanishini faqat individual qobiliyatlarning o‘zgarishi sifatida emas, balki shaxs va ijtimoiy muhitning o‘zaro ta’siri asosida kechadigan rivojlanish jarayoni sifatida baholash maqsadga muvofiq.

Shundan kelib chiqib, ta’lim jarayonida o‘quvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishga yo‘naltirilgan psixologik-pedagogik sharoitlarni yaratish muhim ahamiyatga ega. Bunda

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

o‘quvchilarning emotsiyalarini anglash va ifodalash, emotsional o‘zini boshqarish, empatik muloqot, hamkorlik va konstruktiv nizolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan faoliyatlarni tizimli tashkil etish zarur. Bunday yondashuv o‘quvchining emotsional rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash bilan bir qatorda uning ijtimoiy moslashuvi va ta’lim jarayonidagi faol ishtiroki uchun ham psixologik sharoit yaratishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mayer J. D., Salovey P. What is Emotional Intelligence? // Emotional Development and Emotional Intelligence: Implications for Educators. — New York: Basic Books, 1997. — P. 3–31.
2. Mayer J. D., Salovey P., Caruso D. R. Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications // Psychological Inquiry. — 2004. — Vol. 15, No. 3. — P. 197–215. — DOI: 10.1207/S15327965PLI1503_02.
3. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. — New York: Bantam Books, 1995. — 352 p.
4. Bar-On R. Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i): Technical Manual. — Toronto: Multi-Health Systems, 1997.
5. Bar-On R., Parker J. D. A. (Eds.). The Handbook of Emotional Intelligence: Theory, Development, Assessment, and Application at Home, School, and in the Workplace. — San Francisco: Jossey-Bass, 2000.
6. Salovey P., Mayer J. D. Emotional Intelligence // Imagination, Cognition and Personality. — 1990. — Vol. 9, No. 3. — P. 185–211.
7. Mayer J. D., Caruso D. R., Salovey P. Emotional Intelligence Meets Traditional Standards for an Intelligence // Intelligence. — 1999. — Vol. 27, No. 4. — P. 267–298.
8. Petrides K. V., Furnham A. Trait Emotional Intelligence: Psychometric Investigation with Reference to Established Trait Taxonomies // European Journal of Personality. — 2001. — Vol. 15, No. 6. — P. 425–448.
9. Petrides K. V., Pita R., Kokkinaki F. The Location of Trait Emotional Intelligence in Personality Factor Space // British Journal of Psychology. — 2007. — Vol. 98, No. 2. — P. 273–289.